

#zabydleni

Téměř každý desátý občan České republiky má problémy s bydlením. Mezi nejohroženější skupiny patří seniorky a senioři

Tisková zpráva, 22. 6. 2021

Až milion lidí v Česku čelí vážným problémům s bydlením. Vyplývá to ze **Zprávy o vyloučení z bydlení za rok 2021**, jejíž hlavní závěry představila Iniciativa za bydlení v rámci kulatého stolu Bydlení jako problém. Ten proběhl 22. června 2021 v Senátu PČR pod záštitou senátorky Šárky Jelínkové.

„Dostupné bydlení je oblastí nejvyššího významu. Odsouvání problémů s nedostupností bydlení vede do budoucna k vyššímu sociálnímu napětí a k prohlubování sociální nerovnosti. Je načase, abychom se jako politici domluvili na společném postupu v řešení této oblasti, a to bez odkladu,“ vyzývá předsedkyně senátorského klubu KDU-ČSL Šárka Jelínková, která kulatý stůl v Senátu zaštitila.

Kulatého stolu se zúčastnili zástupci a zástupkyně stran napříč politickým spektrem. V diskusi, jak je možné krizi v bydlení řešit, se kromě senátorky Jelínkové se zástupci z iniciativy Za bydlení, reprezentanty Svazu měst a obcí ČR, Sdružení místních samospráv ČR a představiteli resortů MPSV, MMR a MF setkali Miluše Horská (senátorka za KDU-ČSL a nezávislé), Adéla Šípová (senátorka za Pirátskou stranu v zastoupení asistentky Kláry Kocmanové), Olga Richterová (poslankyně PSP ČR za Pirátskou stranu), Vít Masare (spolupředseda strany Zelených v Praze), Kateřina Valachová (poslankyně PSP ČR za ČSSD), Eva Fialová (poslankyně PSP ČR za ANO 2011) a Helena Langšádlová (poslankyně PSP ČR za TOP 09).

„Dostupnost přiměřeného bydlení vnímám jako součást práva na zajištění základních životních podmínek, které nám garantuje Listina základních práv a svobod. Stát toto právo může zajistit přímým zajištěním bydlení (například skrze obce), nebo poskytnutím pomoci s úhradou nákladů. Na obou frontách však bohužel dosud selhává,“ dodává předsedkyně Výboru pro sociální politiku Senátu PČR Miluše Horská.

Bezdomovectví: pouze jeden z mnoha projevů krize bydlení

„Data získaná z průzkumů, jakož i z každodenní zkušenosti organizací poskytujících pomoc lidem bez přístřeší, ukazují, že v České republice sice v některých obcích již přistoupili k řešení bezdomovectví, ale k výraznému posunu v celostátním měřítku dosud nedošlo,“ sděluje Iva Kuchyňková z Charity Česká republika.

Kromě bezdomovectví, které je nejzazším projevem krize bydlení a týká se minimálně 11 tisíc obyvatel republiky, však v Česku přibývají další negativní jevy spojené s bydlením. V bytové nouzi se nachází 36 až 61 tisíc domácností, v kterých vyrůstá 20 až 51 tisíc dětí do 18 let. Dalších 130 až 190 tisíc domácností s přibližně 80 až 120 tisíci dětmi je ohroženo ztrátou bydlení. Dalších přibližně 300 až 350 tisíc domácností, z nichž třetinu tvoří seniorské domácnosti, je zatíženo nadměrnými náklady na bydlení (tzn. vynakládá na bydlení více než 40 % svých příjmů).

#zabydlení

Jak se projevuje bytová nouze?

„Bytovou nouzi chápeme jako stav vyloučení ze standardního bydlení,“ vysvětluje Vít Lesák z Platformy pro sociální bydlení. Kromě lidí bez střechy nad hlavou se tedy bytová nouze týká také domácností přebývajících v azylových domech a na ubytovnách, ale i některých lidí hospitalizovaných v psychiatrických léčebnách a jiných zdravotnických zařízeních či odsouzených ve věznicích, kteří neměli bydlení před nástupem do instituce nebo o něj přišli během pobytu. V bytové nouzi je rovněž asi pětina obyvatel domovů pro osoby se zdravotním postižením, kteří by při poskytnutí potřebné asistence a bydlení velmi pravděpodobně nemuseli žít v instituci.

„Pokud všechny tyto kategorie sečteme, můžeme říci, že celkem se v bytové nouzi nachází přibližně 36 až 61 tisíc domácností, v nichž žije 76 až 165 tisíc lidí,“ odhaduje Jan Klusáček, který jako hlavní analytik Zprávu o vyloučení z bydlení vypracoval. Čísla vycházejí z analýzy dat z informačních systémů Ministerstva práce a sociálních věcí, rozsáhlého zjišťování počtu obyvatel v ubytovacích zařízeních a sčítání osob bez domova v České republice v roce 2019. „Jde přitom pouze o minimální počty domácností v opravdu vážné bytové nouzi, neboť jsme použili velmi přísná kritéria,“ upozorňuje Jan Klusáček.

Bytová nouze v bytech? Skrytý, ale velmi častý problém

Pravděpodobně nejčastější a zároveň skrytou formou bytové nouze je bytová nouze v bytech. Do této kategorie spadá funkčně nevyhovující bydlení bez tekoucí vody či elektřiny, ale také bydlení přelidněné nebo nejisté, tedy přebývání u příbuzných nebo známých. Podle odhadů iniciativy Za bydlení v takových podmínkách přežívá zhruba 9 až 25 tisíc domácností. „Jde především o rodiny s dětmi, celkem se tedy v této formě bytové nouze nachází 40 až 120 tisíc obyvatel ČR.“ vysvětluje Jan Klusáček. „I kdyby byl počet lidí v bytové v nouzi na spodní hranici našeho odhadu, půjde zcela jistě o nejvýznamnější formu bytové nouze z hlediska počtu osob,“ dodává Vít Lesák.

Ohrožení ztrátou bydlení: třetinu tvoří rodiny s dětmi

Z detailní analýzy dat z šetření Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností (SILC) každoročně realizovaného Českým statistickým úřadem vyplývá, že v ohrožení ztrátou bydlení je v Česku přibližně 130 až 190 tisíc domácností, v kterých žije 320 až 400 tisíc lidí. „Třetina z ohrožených domácností jsou rodiny s dětmi do 18 let, v kterých vyrůstá přibližně 100 tisíc dětí,“ upozorňuje Jan Klusáček. Tato čísla přitom vycházejí z analýzy dat za rok 2019, neboť data za rok 2020 zatím nejsou veřejná. Aktuální počty lidí a domácností ohrožených ztrátou bydlení budou v důsledku pandemie COVID-19 pravděpodobně vyšší.

„Považujeme za mimořádně důležité předcházet problémům bydlení účinnou prevencí bezdomovectví, spíše než řešením jejich následků. Proto se jako iniciativa Za bydlení chceme podílet na řešení nepříznivých faktorů, které k bezdomovectví vedou,“ připomíná Iva Kuchyňková.

Až desetina Čechů stěží vydělá na nájem

Nenápadný, ale velmi vážný problém mnohých domácností v Česku představují nadměrné náklady na bydlení. Těmi jsou zatíženi lidé, kteří na bydlení vynakládají více než 40 % ze

#zabydlení

svých disponibilních příjmů. Takových domácností najdeme v Česku přibližně 290 až 350 tisíc, více než třetina z nich jsou senioři. „Pokud k nim připočteme i domácnosti současně ohrožené ztrátou bydlení, kterých se nadměrné náklady týkají také, znamená to, že celkem u nás trpí nadměrnými náklady na bydlení 420 až 540 tisíc domácností, v nichž žije 760 až 900 tisíc lidí,“ vypočítává Jan Klusáček. Ohrožení ztrátou bydlení či nadměrné náklady na bydlení se tak týkají 9 až 12 % českých domácností.

V bytové nouzi až „na stará kolena“

Alarmující je v posledních letech také nárůst bytové nouze seniorů a seniorek. Seniorské domácnosti dnes představují až pětinu všech domácností dlouhodobě pobývajících na ubytovnách. Tento počet přitom roste, stejně jako počet starších lidí v azylových domech. „Významná část seniorů se dostává do bytové nouze až ve stáří. V případě azylových domů to platí pro třetinu z jejich klientů starších 60 let. Na těchto faktech je jednak vidět, že se problematika soběstačnosti a udržitelnosti bydlení neřeší včas, a také je patrné, že starší lidé nevyužívají dostatečně možností příspěvku na bydlení. Systém podpory ze strany státu je nepřehledný. Stát nevěnuje dostatečnou pozornost ani osvětě, ani potřebné podpoře terénních sociálních služeb, které jsou těmto lidem nablízku,“ říká Jaroslav Lorman z organizace Život 90.

Zásadní problém pro seniorské domácnosti představují také nadměrné náklady na bydlení. „Více než 40 procent příjmů na bydlení v Česku vynakládá 110 až 150 tisíc seniorských domácností, tři čtvrtiny z nich jsou domácnosti osamělých seniorek,“ upozorňuje Jan Klusáček.

Zneužívají Češi příspěvek na bydlení? Omyl, častějším problémem je jeho nevyužívání

Z analýzy dále vyplývá, že u sociálních dávek v oblasti bydlení nedochází ani tak k zneužívání, jako spíše k nevyužívání oprávněného čerpání. „Příspěvek na bydlení vyšší než tisíc korun u nás nečerpají zhruba tři čtvrtiny těch, které by na něj měly nárok,“ říká Jan Klusáček. Podle něj by měl stát v současné situaci podpořit vyšší čerpání příspěvku na bydlení a podpořit tak jeho potenciál při řešení problému nedostupnosti bydlení. K tomu je ovšem třeba nejprve destigmatizovat pobírání dávek jako něčeho společensky nežádoucího.

„Čerpání příspěvku na bydlení je zcela legitimním krokem v krizi bydlení, v níž se aktuálně nacházíme,“ domnívá se Klusáček. „Nenormální“ je podle něj naopak nevyužívání této podpory ze strany státu, na kterou má nárok každý, kdo se ocitl v obtížné finanční situaci a přežívá od výplaty k výplatě či od důchodu k důchodu. „Konkrétním způsobem, jak zvýšit informovanost o příspěvku a podpořit jeho čerpání, může být rozšiřování sítě kontaktních míst pro oblast bydlení, která už existují v téměř desítkách tuzemských měst,“ navrhuje Vít Lesák.

Efektivnější využívání příspěvku na bydlení může podle Lesáka napomoci dostupností bydlení více než například stávající verze komplexního pozměňovacího návrhu Jana Birkeho a dalších poslanců ČSSD a ANO (ST 952). „Návrh, nesoucí název Zákon o dostupnosti bydlení, může vytvářet mylný dojem, že vyřeší problém nedostatku dostupného bydlení v Česku. Jeho dopad by však v praxi byl značně omezený. To může snížit šanci na přijetí skutečně účinného zákona v budoucnosti,“ varuje Vít Lesák. Dodává také, že návrh byl

#zabydlení

připraven bez zapojení obcí a jejich představitelů, jejichž role v řešení problémů v oblasti bydlení je, jak ukázala i dnešní debata, stěžejní.

Zmenšit obchod s chudobou v oblasti bydlení mohou také poslanci

Už teď je nicméně nutné nadále snižovat rozsah obchodu s chudobou parazitující na lidech v bytové nouzi. K tomu je nutné více využívat dávky mimořádné okamžité pomoci (MOP) jako možnosti příspěvku potřebným rodinám na uhrazení jinak příliš vysoké kauce. Jak ukázala [rozsáhlá analýza provedená vládou Agenturou pro sociální začleňování ve spolupráci s úřady práce](#), jedná se o účinnou cestu, jak dostat rodiny ze spárů obchodníků s chudobou.

„Z námi provedené analýzy stovek spisů žadatelů o sociální byt v Praze i dalších městech se ukázalo, že nedostatek peněz na kauci je překvapivě často hlavním důvodem bytové nouze. Kdyby se mimořádná okamžitá pomoc více využívala, do standardního bydlení by se mohlo dostat několik tisíc domácností ročně,“ vysvětluje Jan Klusáček. Pokud chtějí poslanci snížit byznys s chudobou, zcela jistě by mělo větší efekt přijetí pozměňovacího návrhu k novele zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi umožňující lepší přístup k MOP na kauci, než přijetí sporného návrhu na odebrání dávek na bydlení lidem, kteří přebývají v nedůstojných a nevyhovujících bytech, protože nemají jinou možnost.

„Nedostupnost bydlení v České republice se dotýká všech cílových skupin, od dětí až po seniory a osoby se zdravotním postižením. Je tedy nutné postavit se k této situaci čelem a začít se systémovým řešením,“ domnívá se Iva Kuchyňková. Na tom, že je potřebná systémová změna, a to i na úrovni nastavení dlouhodobého udržitelného financování nezbytné sociální práce v oblasti bydlení v terénu a na úrovni obcí, se dnes shodli i účastníci kulatého stolu. *„Takovou změnu může přinést komplexní zákon, který by řešil bydlení sociální, dostupné, i podporu v bydlení. Doufáme, že se tohoto tématu zhostí politické elity, které budou zvolené pro další volební období, a Česko začne potřebnou cestu ven z krize bydlení,“* uzavírá Iva Kuchyňková.

Kontaktní osoby za iniciativu Za bydlení:

Jan Klusáček

Koordinátor analýz

jan.klusacek@socialnibydeni.org

+420 775 002 696

Iva Kuchyňková

Advocacy officer

iva.kuchynkova@charita.cz

+420 603 280 738

Jiří Krejčík

Koordinátor pro média

jiri.krejcik@socialnibydeni.org

+420 774 509 340